
Verslag conferentie Herstel en Burgerschap 14 juli 2010 Landgoed De Grote Beek Eindhoven

Georganiseerd door: Conquest, mede namens Landelijk Platform GGz

Aantal deelnemers: ongeveer 75, vanuit cliënten- en familieorganisaties, cliëntenraden, WMO-raden en medewerkers van zorgaanbieders, welzijn en gemeenten.

Notulen: Elske ten Vergert (LPGGz), Anja van den Heuvel (Student SPH met ervaringsdeskundigheid/medewerker Cliëntenbelangen bureau van GGzE) en Peter Heesakkers (Student SPH met ervaringsdeskundigheid)

Welkomswoord

door Joep Verburt (voorzitter raad van bestuur GGzE)

Joep Verburt vertelt over de achtergrond van het project Herstel en Burgerschap, namelijk het visiedocument van GGZ Nederland "Naar herstel en gelijkwaardig burgerschap, visie op de (langdurende) zorg aan mensen met ernstige psychische aandoeningen".

GGzE is bezig met een transitieproject "Werk voor ervaringsdeskundigen". Het doel is om 150 ervaringsdeskundigen aan het werk te krijgen bij de GGzE. Uit de "maatschappelijke Business Case" blijkt dat het project naast persoonlijke voordelen (denk aan: empowerment, hoop, kwaliteit van leven, zelfvertrouwen en gezondheid) ook economische voordelen oplevert.

Joep Verburt geeft aan dat er al veel is: het Maatschappelijk Steunsysteem, de Boei, ervaringsdeskundigen aan het werk, Beschermde woonvormen die integreren in de wijk, etc. Nu is het vooral belangrijk dat er meer samenhang komt. "Dat vraagt om durf en creativiteit en om anders naar stoornissen te kijken. We moeten meer over mogelijkheden praten." Deze conferentie is bedoeld om daar meer vorm aan te geven.

Inleiding "Baas over eigen tijd"

door Harrie van Haaster (onderzoeker vanuit cliëntenperspectief en ervaringsdeskundigheid)

In 1996 is Harrie het IGPB gestart: een soort Trimbos vanuit de patiëntenbeweging.

Hij heeft een onderzoek gedaan bij de Boei, waaruit bleek dat bijna geen enkele deelnemer een agenda heeft. Harrie ziet de agenda als een manier om tijd te beheersen, plannen te maken en je netwerk bij te houden. Hij illustreert op verschillende manieren wat het herstelconcept en ervaringsdeskundigheid inhoudt.

Ik twijfel dus ik besta

We lezen tegenwoordig zelf de DSM-IV en hoeven niet alleen te vertrouwen op de psychiater. We moeten zelf nadenken. “We volgen tegenwoordig niet meer allemaal de paus.”

Symbool van wijsheid: het draakje dat zichzelf op eet
Cliënten gaan steeds meer naar zichzelf kijken en van zichzelf leren: dit is essentieel voor het herstelconcept.

Het symbool van evenwicht: twee draakjes die elkaar op eten
Je leert ook van de mensen om je heen en vult elkaar aan. “Ervaringsdeskundigheid is een ander soort kennis dan die uit de DSM-IV.”

Met een zwerm spreeuwen en een school haringen geeft Harrie aan dat het nodig is om goed af te stemmen op de mensen om je heen en dat dichtbij elkaar blijven veiligheid biedt.

Loesje: Trek je eigen plan zonder liniaal
Het is belangrijk dat mensen alert blijven en zelf kunnen reageren op de situatie. “Het is belangrijk om creatief met afspraken om te gaan.” Dat houdt bijvoorbeeld in dat je vaak van de richtlijn moet afwijken om een goede behandeling te kunnen bieden.

A.A.: “Je helpt jezelf en daardoor help je”
Harrie is van mening dat het herstelconcept tot nu toe het beste is uitgewerkt bij de A.A. in de vorm van de “twaalf stappen” en het sponsorschap. “Wat we bij HEE bedenken blijft achter bij de A.A.”

Wordt het niet eens tijd voor een agenda?

Mensen kiezen die agenda die hen spiegelt en bij hen past en voor iedereen is er wel één te vinden. Zo kiezen mensen ook zelf voor hun eigen manier van herstel.

Een agenda is een middel voor ervaringsdeskundigen om andere cliënten te helpen om meer grip te krijgen op hun leven. Een aantal functies op een rijtje:

- Je persoonlijke gegevens: stel je voor dat je bijvoorbeeld zelf je (patiënten) dossier zou beheren en dat je zelf beslist wie er inzicht krijgt? Dan zouden veel meer mensen hun dossier raadplegen, aldus Harrie.
- Dag- en weekoverzichten
- Informatie op maat: bijvoorbeeld wat biedt de GgzE of de Boei aan?
- Aantekeningen: je agenda kan je dagboek worden en dat kan ondersteunen bij herstel.
- Adressen: je agenda stimuleert je om je netwerk bij te houden.
- Hulpmiddelen: zoals e-health mogelijkheden of een kasboekje.

Je kan heel klein beginnen, zoals met een groep een verjaardagskalender bijhouden. Je maakt (samen) plannen om iets organiseren, een taart regelen of een kaartje sturen. Dit kan een belangrijk begin zijn om je netwerk te versterken.

Trots

Herstel is ook een stukje trots: “Wat anderen als een handicap zien, zie jij als deel van jezelf.”

Workshop 1 “Greep op je leven”

Presentatie en ervaringsverhaal van Roland van den Niewenhuijzen (Ervaringsdeskundig begeleider/Teamcoördinator Team Herstel & Ervaringsdeskundigheid GGzE)

In de tijd van Roland zijn eigen herstel bestonden er nog geen herstelbewegingen, wel zelfhulpgroepen en wat de ervaringen van anderen waren en hoe hij die in kon zetten.

Binnen de cliëntenbewegingen zijn er inmiddels verschillende opleidingen, cursussen en trainingen. Door middel van het concept Herstel en de betekenis daarvan, was zijn eigen weg misschien gemakkelijker geweest, met betrekking tot grip op zijn leven/vervolgbehandeling en het zelfstandig blijven wonen.

Tot de dag van vandaag is hij nog steeds bezig met grip te houden op zijn eigen leven, zijn eigen kwetsbaarheid en dingen niet te doen die anderen voor hem voor ogen hadden - als voorbeeld noemt hij dat hem werd afgeraden ooit nog betaald te gaan werken - Makkelijk is het niet altijd.

Ronald stelt dat trainingen en cursussen belangrijk zijn voor grip op je leven. Hij vraagt het publiek: 'Hebt u grip op uw leven en weet u dat zeker?' Waarna hij een computerfilmpje toont waarop in een fractie van enkele seconden een ontploffing te zien was. Hij verwijst naar dit beeldfragment om symbolisch aan te duiden dat de tijdsspanne zo kort kan zijn waarin je nog wèl grip op je omgeving hebt en ervaart, en het moment waarop je je grip op je omgeving plotseling kwijt kunt zijn. De betekenis van herstel is de kern van herstel denken, waar je dit ook doet, dit kan zijn via herstelbewegingen, cursussen etc. Vroeger was herstel: *iemand bij machten maken* (dat zie je nu nog terug in de jeugdbeweging). Tegenwoordig is het vooral *bij machten raken* door middel van ondersteuning.

Kenmerkend voor een opname is dat de buurt niet meegroeit in het herstelproces, maar ook de cliënt zelf kan ontaarden, omdat hij uit zijn eigen omgeving wordt gehaald.

Zijn er hand-outs? Roland gaf dat deze niet uitgeprint zijn, om het milieu te besparen. Op aanvraag kunnen hand-outs digitaal verstuurd worden.

Naar aanleiding van het gedicht dat je ook weer onderaan kunt eindigen een naar beneden kunt donderen, daar moet aandacht voor zijn, als je mensen in dienst neemt.

Reactie vanuit de zaal: Het is voor niemand voorspelbaar of iemand in zijn leven gaat stranden, zowel niet voor mensen die geen cliënt zijn geweest als voor ex-clieënten.

Je moet er niet naar streven het hoogst haalbare te willen halen, bijvoorbeeld een HBO opleiding. Het is beter dat je je afvraagt: 'Als ik dat zou willen (doel), welke cursus is voor mij dan het meest geschikt?'

Stelling: 'Herstelondersteunende cursussen zijn van onbetaalbare waarde, maar gaan we er ook voor kiezen?'

Reacties:

Bij herstelondersteunende cursussen doen we net of die cursussen van heel veel waarde zijn. Er is op af te dingen, zonder meer. Bewijs: Vertwijfeling van Herstellen doe je zelf.

Aan 'evidenced based' bewijzen moet je soms schijt hebben.

Ja, we willen nog meer gaan doen met ervaringsdeskundigheid.

Kennisproducten die verkocht gaan worden, daarvan is het moeilijk om daar inzichten in te hebben waar je wat kunt halen.

Wat heb je nodig?

In de GGz-instelling zelf steun en welwillendheid en kennis en ervaring van de medewerkers. Deze meneer geeft aan dat als er een business achter zit hij terughoudend wordt. Verder gebied hij dat men kritisch moet zijn en blijven op de kwaliteit.

Binnen de stichting (*Landelijke stichting van Zelfbeschadiging*) is een duidelijk onderscheid in taak en functie van de betaalde kracht (coördinator) en ervaringsdeskundigen (voorlichters), die werken allemaal onbetaald werken, terwijl ze hetzelfde werk doen. Dat is oneerlijk.

Ervaringsdeskundige De 'gewone' opleiding op mbo niveau, is beneden niveau en de docenten niet weten waar ze het over hebben.

Meerwaarde op grip op je eigen leven in de presentatie voegt iets toe van jezelf.

Je kunt onderscheid maken in Ervaringsdeskundigheid op 4 niveaus:

1. Politiek
2. Gemeentelijk

3. Provinciaal
4. Landelijk

Hoe kom je inderdaad tot een betaalde baan? “We worden allemaal tegen ons zelf uitgespeeld. We moeten duidelijk krijgen wat de waarde is van ervaringskennis.

Ervaringsdeskundige begrip aan de cliënt tonen en ook hogerop (non-contract m.b.t. zelfbeschadiging).

De meerwaarde van ervaringsdeskundigheid is hoop en herstelperspectief bieden vanuit inspraak van de cliëntenraden.

Je moet een proces door maken om een ervaringsdeskundig werker te worden:

- Besef
- Besef bij jezelf
- Wat kan ik ermee en wat wil ik ermee (ontwikkeling hiervan door cursussen en eigen vaardigheden uit je eigen leven).
- De keuze om in dienst te kunnen komen of vrijwilligerswerk blijven doen.

Vraag “Herstelondersteunende cursussen als we daar voor kiezen, welke reguliere behandelprogramma’s laten we dan vallen? Vinden jullie dat een organisatie moet kiezen voor een herstelprogramma of een regulier programma?”

Reacties:

De zorgkantoren verplicht stellen dat er geormerkte gelden komen, dit invoeren op de instellingsafdelingen.

Gaan we kiezen voor reguliere therapieën? De therapieën tijdens zijn opname hadden voor hem geen enkele waarde voor zijn herstelproces. Hij vond het onzinnige bezigheidstherapie. Via zijn werk heeft hij vrienden gekregen en is hij er mede door zijn sociale steunsysteem bovenop gekomen.

Hulpverleners zien ervaringsdeskundigen hulpverleners niet als minderen. Ze krijgen wel een ander contract en extra begeleiding en zorg binnen het team.

Binnen besprekingen praten hulpverleners te gestigmatiseerd over ervaringsdeskundigen. Een vraag die nogal speelt bij regulier hulpverleners: ‘Kan de ervaringsdeskundige hetzelfde als de niet-ervaringsdeskundige hulpverlener?’ Die vrees gaat dan met name over de belastbaarheid, maar waardering voor ervaringsdeskundigen is er zeker óók.

Er wordt vooral gecommuniceerd in ‘ik-’ en ‘jij-vorm’ en ze mist het dat het geen ‘wij’ is. Zij voelt zich als ervaringsdeskundige hulpverlener door ervaringsdeskundigen gestigmatiseerd, omdat er aangenomen wordt dat alle hulpverleners negatief veroordelend tegenover ervaringsdeskundigen staan.

Er wordt opgemerkt dat het voor iedereen verschilt waar iemand baat bij heeft. Voor cliënten die nog moeite heeft met structuur is het waarschijnlijk wel heel zinnig om aan deze therapieën deel te nemen omdat er heel veel vaardigheden bij komen kijken om bijvoorbeeld al op tijd bij de therapie aanwezig te zijn.

Conclusies met betrekking tot herstelondersteunende cursussen

Jos Terhaag: Docent Sociale studies van Fontys Hogeschool Eindhoven, Methodiekdocent/Trainer en Lid kenniskring empowerment en kwetsbare groepen:

- Het zijn allemaal individuele keuzes en de ene past beter bij de ene dan de andere.
- Erkenning van de positie van de ervaringsdeskundigheid, daar is nog veel te halen.
- Aanvulling, toevoeging wij-doel is goed; ervaringsdeskundigheid met reguliere hulpverlening.

Workshop 2 “Meedoen” Maatschappelijke Steun Systemen

Sprekers Ida Holman (ervaringsdeskundige begeleider), Anna Walraven en André de Fouw (kwartiermaker).

Over het ontstaan van een systeem, een netwerk bij steeds meer gemeenten, waar passende hulp en efficiënte ondersteuning wordt aangereikt. Welke functie heeft zo'n gemeentelijk ondersteuningsnetwerk? Wat willen we en wat kunnen we daarmee doen; het is een zoeken naar het gezamenlijk oplossen van allerlei problemen. Met wie kunnen we dan het beste een netwerk vormen en valt bijv. schuldsanering ook binnen het aan te bieden hulpverleningspakket?

Als eerste spreker kwam Ida Holman aan het woord die met behulp van een door haar zelf geschreven levensverhaal eerst iets over haar eigen (jeugd)ervaringen en hulpverleningservaringen vertelde. Na een persoonlijk moeilijke periode is ze nu ongeveer 5 jaar zelf werkzaam bij het Maatschappelijk Steun Systeem (MSS) De Kempen als ervaringsdeskundige begeleider. Door haar eerdere persoonlijke ervaringen kan zij nu zelf de hulpvragende medemens op een adequate manier ten dienste zijn. Zij voelt daardoor heel goed aan hoe 'n situatie voor 'n ander moet voelen en dit gegeven is volgens Ida essentieel bij de vraag naar goede hulpverlening.

Verder geeft Ida aan het belangrijk te vinden dat ervaringsdeskundigen erkenning krijgen voor hun bestaan. "Ook kan ik iets aan het verhaal van de ander bijdragen waardoor ik zelf bezig kan zijn, mezelf nuttig kan voelen."

Op een vraag/reactie vanuit het publiek of Ida zich geaccepteerd voelt. Ida voelt zich naar eigen zeggen geaccepteerd door haar professionele collega's en op de werkvloer wordt gestreefd naar gelijkwaardigheid. Zelf vindt ze dat ze vaak het werk beter doet maar dit wordt niet altijd erkent. "Ik kan als ervaringsdeskundige sneller reageren op een situatie omdat ik de dingen zelf beleefd heb en daardoor eerder doorzie". "Je kunt niet zonder ervaringsdeskundigheid en ik zie de participatie van de ervaringsdeskundige als een grote kans voor het eigen herstelproces want dit proces gaat dan veel sneller".

Als tweede spreker ontmoeten we Anna Walraven die wil leren van het MSS zoals dat vanuit Eindhoven wordt gepresenteerd. Ook wil zij door onderzoek te weten komen wat cliënten van het MSS vinden. Zij heeft een aantal ervaringen m.b.t. MSS/Kwartiermaker en Ervaringsdeskundigheid genoteerd zoals:

Positieve punten over de samenwerking:

- Men was zeer positief over MSS en de doelgroep die men in het vizier had
- Hierdoor meer kennis van de doelgroep
- Meer kennis over het aanbod
- Elkaar benutten qua rollen (bijv. met woningbouwvereniging)

Verbeterpunten waren:

- Waarborging van continuïteit
- Deelname relevante organisaties
- Afstemming en communicatie

Doelgroep MSS:

- Woont zelfstandig
- Meer problemen tegelijk aanwezig
- GGZ-problematiek
- Helft heeft al enige vorm van hulp

Ondersteuning door MSS op terrein van:

- Wonen: bijv. helpen met verhuizing of klusjes zoals bijv. plafond witten
- Werk, opleiding, sociale contacten
- Vrije tijd
- Zingeving en acceptatie

- Er zijn voor iemand
- Zich gehoord en begrepen voelen

Bij de in de zaal gestelde vraag "Waarom de hulp van MSS belangrijk is" kwamen diverse reacties. Dit waren o.a.:

- Dat je je hart kunt luchten
- Daadwerkelijke ondersteuning
- Snel op zoek naar een oplossing
- Snelle bereikbaarheid
- De grote betrokkenheid bij de cliënt i.p.v. de vele bureaucratische rompslomp eromheen
- "Zo lang als de hulp nodig is" is een grote kracht van MSS

Evaringsdeskundigheid:

- Cliënten hebben hierbij het gevoel beter te worden begrepen
- Evaringsdeskundigen dienen als goed voorbeeld: "Het is haar of hem gelukt en daarom wil ik dat het ook bij mij lukt (dat wil ik ook)"

Reactie vanuit de zaal:

- "Ik herstel"of "Herstellen" iets is wat je zelf moet doen en dat de evaringsdeskundige mensen daarbij tot meer activiteit kan aansporen "de eigen draad weer op te pakken".
- "Ik mis de kant van het cliëntenverhaal".
- "Je moet de cliënten erop wijzen dat ze zelf uit de problemen moeten komen en dat ze zo veel mogelijk uit zichzelf proberen te halen. Ook moet je ervoor zorgen dat ze zelf actief worden. Daarbij kun je niet iemand tot herstel dwingen maar je moet ervoor zorgen dat ze zelf met de problemen aan de slag te kunnen".
- Positief is dat cliënten gehoord worden. "Het is belangrijk dat iedereen een plek krijgt en mag hebben in deze samenleving".

"Er is een aantal zelfhulpgroepen in deze omgeving. In hoeverre is daar contact mee? Je zou als zelfhulpgroep het MSS kunnen uitnodigen om daardoor meer contacten met deze zelfhulpgroepen te laten leggen. Het zou fijn zijn meer samen te werken!"

Als laatste spreker kwam André de Fouw kort aan het woord. Deze sprak o.a. over zgn.

Vogelaarwijken, de sociale kaart van de Eindhovense wijk Stratum en de verkenning van de buurt (Kruidenbuurt) waardoor steeds meer contacten met verschillende partijen zijn ontstaan. Hij heeft met mensen uit de wijk gesproken en hen gezegd dat er hulp voor hen zou zijn als ze hulp zouden zoeken. Volgens André kan in de preventiehoek veel worden bereikt (vroegsignalering). Hij spreekt daarbij over een inmiddels gestart Huiskamerproject in de wijk dat met hulp van vrijwilligers wordt gedraaid. Het is een vorm van laagdrempelige hulp waarbij je toch goed met mensen in contact kunt komen. Voordat je aan daadwerkelijke hulpverlening toekomt moet je eerst het vertrouwen winnen en proberen aan te sluiten aan de hulpvragen die er bij de mensen leven hetgeen een stapsgewijs proces is. De hulp dient te worden gegeven vanuit het idee dat ze er mogen zijn na lang te zijn verwaarloosd. Het creëren van openingen naar mensen toe behoort bij het leggen van een stevig fundament voor het netwerk in de wijk.

Er zijn nog veel taken om hulp aan mensen te verbinden met andere partijen. Deze partijen moeten verantwoordelijk worden gemaakt in het geven van de juiste hulp en niet alleen van het MSS.

Je moet zichtbaar maken wat hulp in dagelijks praktijk voor mensen écht kan betekenen waarbij "Niet lullen maar doen" voorop dient te staan. Vanuit het 'doen' laten zien wat het betekent in een wijk of buurt aan het werk te zijn. (Waarbij het presentiemodel van Baart zijdelings werd genoemd).

Workshop 3 "Aan het werk"

Evaringsverhaal William Heijmans (oprichter JobFellows)

William heeft veel moeite moeten doen om, na een periode in de gevangenis, opgenomen te worden in de verslavingskliniek. Hij voelde daar veel tegenwerking van de staf. Zijn lichaamstaal ("straatgedrag") deed niet overkomen dat hij echt graag wilde. Toch is het gelukt om te herstellen en met verwerking aan de slag te gaan.

Weer aan het werk

William was door meerdere cliënten als maatje gekozen. Daarnaast heeft hij een onderzoek gedaan waaruit bleek dat 85% van de cliënten binnen een jaar weer terugvalt. Na vele gesprekken was zijn conclusie dat de belangrijkste oorzaken waren: het gebrek aan structuur en toekomst. Toen was al snel de link naar arbeid gelegd en was JobFellows geboren. Samen met Aldo Oudejans werd het een "succesproject".

Burn-out

In eerste instantie deden ze alles zelf: de begeleiding, het management, werkplekken creëren, etc. Dit werd te veel: "Ik was verslaafd geraakt aan het middel arbeid. Ik merkte dat ik daardoor weer iedereen om me heen aan het beschadigen was."

JobFellows

William is desondanks snel weer doorgegaan met JobFellows, maar nu op een hele andere manier. Ze werken momenteel veel samen met andere partijen (waaronder de GGZ, werkgevers, schuldhulpverlening). William zelf doet vooral waar hij goed in is, namelijk het begeleiden van cliënten. Als ervaringsdeskundige kijkt William naar de mogelijkheden van een cliënt. Er wordt zo snel mogelijk de stap naar arbeid gemaakt. Daarbij is het belangrijk dat er een klik is met de werkgever en met de begeleider. Soms wordt een cliënt na een jaar nog door begeleid. Motto: "Doelen en toekomst zijn heel belangrijk!"

Ervaringsverhaal Aldo Oudejans (ervaringsdeskundige trajectbegeleider arbeid Promenzo)

Aldo heeft lange tijd te kampen gehad met een heroïneverslaving en is uiteindelijk ook in de criminaliteit terecht gekomen. Hij werd al snel als onbehandelbaar bestempeld, tot hij na jaren in een christelijke kliniek wel "behandelbaar" was. De behandeling was een teleurstelling: "Ik heb twaalf maanden dezelfde gang lopen dweilen, terwijl er wachtlijsten waren voor de therapieën." Aldo kwam tot de conclusie dat hij het toch zelf moest doen.

Weer aan de slag

De grote ommekeer begon voor Aldo toen hij zich inschreef bij de opleiding voor ervaringsdeskundigen: "Al bij de inschrijving voelde ik me junk-af." Vanuit onvrede met de zorg, is Aldo samen met William begonnen met het ontwikkelen van de werkmethode van JobFellows. Ook Aldo is in die periode verslaafd geraakt aan het werk.

Later is hij in de psychiatrie gaan werken als trajectbegeleider arbeid. Overigens niet als ervaringsdeskundige, deels omdat dat een minder gunstige salarisschaal oplevert.

Vragen/opmerkingen uit de zaal

Hoe is de financiering geregeld? Antwoord: via het UWV en gemeenten. Het is wel een relatief duur traject, maar het gaat dan ook om de doelgroep "zeer moeilijk plaatsbaren".

Doen jullie iets met IPS (Individuele plaatsing en Steun)? Bij Promenzo wordt gewerkt met IPS: arbeid is onderdeel van de behandeling. Een cliënt wordt zo snel mogelijk geplaatst en dan verder begeleid. JobFellows werkt met dezelfde filosofie als IPS, al waren ze er naar eigen zeggen eerder.

Iemand uit de zaal geeft aan dat er vaak geen interactie is tussen de behandelaar en de reïntegratie coach. Aldo weet uit eigen ervaring dat behandelaars cliënten vaak terugfluiten, als het gaat om werk of een opleiding. Bij Promenzo moet je als trajectbegeleider arbeid wel op één lijn zitten met de behandelaar, maar Aldo kijkt liever niet in het dossier. Hij is vooral gericht op wat er wél kan, in plaats

van op de ziekte. William geeft aan dat het wel handig is om naar de behandelaar te luisteren, maar dat hij niet afhankelijk is van de behandelaar.

Hoe kom je binnen bij JobFellows? Je kan je aanmelden bij JobFellows voor een oriënterend gesprek en zij kijken dan naar de financieringsmogelijkheden via het UWV.

Wat doen jullie met dubbele diagnose cliënten? JobFellows werkt vooral met cliënten vanuit de verslavingszorg. Als er ook een GGz probleem bestaat dan is dat deel voor rekening van de GGz.

Kan de JobFellows methode niet breder worden toegepast? 80% van het effect komt door de persoonlijkheid van de begeleider en slechts 20% komt door de methode. Dat maakt het extra moeilijk om de juiste ervaringsdeskundige begeleiders te vinden en vast te houden.

Wat houdt die ervaringsdeskundigheid in? Deels heeft het te maken met je persoonlijkheid en vaardigheden. Je kan je eigen ervaringen omzetten in deskundigheid bijvoorbeeld door een opleiding ervaringsdeskundigheid te doen. Je hebt ook aanvullende vaardigheden nodig: Aldo heeft bijvoorbeeld een managementcursus gedaan. Ook zegt hij: "Omgaan met de cliënten lukt vaak nog wel, maar je moet ook leren omgaan met de organisatie."

Meer informatie of reageren?

Er worden 5 bijeenkomsten over Herstel en Burgerschap georganiseerd door regionale cliëntenorganisaties. Begin oktober komt er een algemeen verslag waarin de uitkomsten van alle bijeenkomsten naast elkaar worden gezet. Zo kunt u lezen wat er in andere regio's speelt en kan de projectleider van Herstel en Burgerschap de input vanuit de bijeenkomsten mee nemen bij de andere activiteiten binnen het project.

Voor meer informatie over het project zie bijvoorbeeld de [nieuwsbrieven Herstel en Burgerschap](#).

Heeft u vragen of opmerkingen over de bijeenkomst of dit verslag? Neem dan contact op met Elske ten Vergert: e.tenvergert@platformggz.nl, 030-2363765.